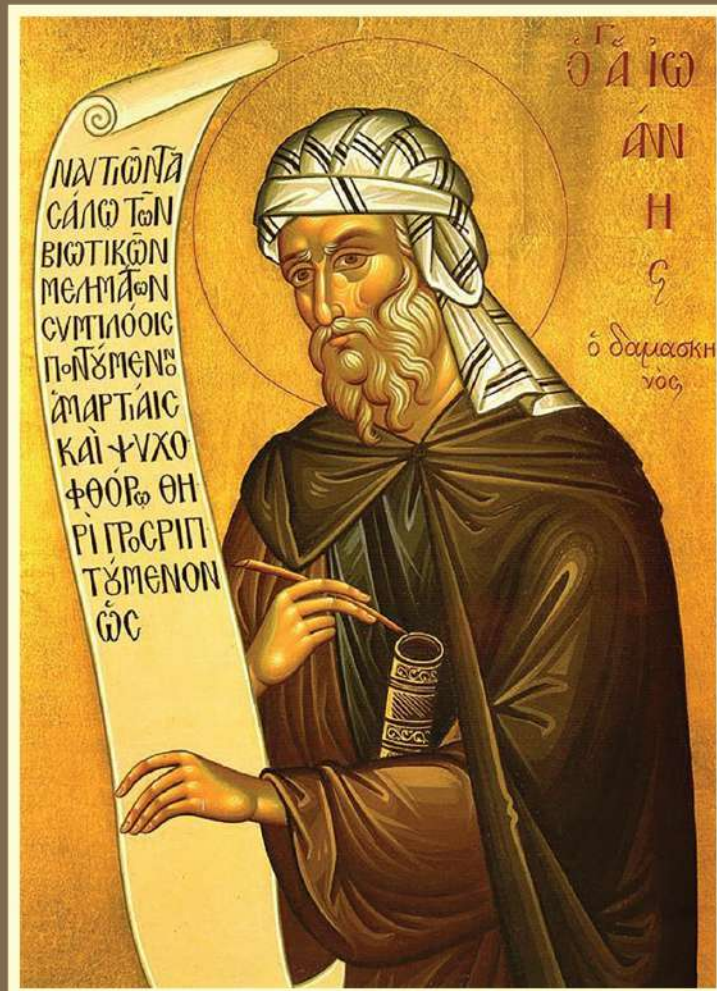

Adrian Gh. PAUL

SFÂNTUL IOAN DAMASCHINUL

DESPRE RELAȚIA OMULUI CU DUMNEZEU

Interpretarea *Canonului Învierii* Domnului Iisus Hristos

Adrian Gh. Paul

Sfântul Ioan Damaschinul
Despre relația omului cu Dumnezeu

Adrian Gh. Paul

SFÂNTUL IOAN DAMASCHINUL

DESPRE RELAȚIA OMULUI CU DUMNEZEU

Interpretarea *Canonului Învierii*
Domnului Iisus Hristos

Editura MEGA | Editura RISOPRINT

Cluj-Napoca, 2023

Referenți științifici:

Pr. Prof. univ. dr. Vasile RĂDUCĂ
Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea București

Pr. Prof. univ. dr. Ioan CHIRILĂ
Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Pr. Prof. univ. dr. habil. Răzvan-Nicolae STAN,
Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din Craiova

Conf. univ. dr. Mircea FARCAȘ
Facultatea de Litere, C.U. Nord, Baia Mare, Universitatea Tehnică Cluj-Napoca

DTP și copertă: Editura Mega
Redactor: Robert Cincu

© Adrian Gh. Paul, 2023

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PAUL, ADRIAN GH.

Sfântul Ioan Damaschinul : Despre relația omului cu
Dumnezeu : Interpretarea Canonului Învierii Domnului Iisus
Hristos / Adrian Gh. Paul. - Cluj-Napoca : Mega ; Cluj-Napoca :
Risoprint, 2023

Conține bibliografie

ISBN 978-606-020-670-5

ISBN 978-973-53-3125-2

2

EDITURA MEGA | www.edituramega.ro
e-mail: mega@edituramega.ro

Editura RISOPRINT
Cluj-Napoca
e-mail: editura@risoprint.ro
www.risoprint.ro

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR.....	7
INTRODUCERE.....	9
1. REPERE ASUPRA VIEȚII ȘI SCRIERILOR SFÂNTULUI IOAN DAMASCHIN....	13
2. ÎNVĂȚĂȚURA HRISTIC-ANTROPOLOGICĂ A SFÂNTULUI IOAN DAMASCHIN REGĂSITĂ ÎN POEZIA SA LITURGICĂ DIN BISERICĂ.....	45
2.1. Învățătura doctrinară a Sfântului Ioan Damaschinul „despre om” și relația sa transfiguratoare cu Dumnezeu.....	48
2.2. Capodopera lirică a <i>Canonului pascal</i> a Sfântului Ioan Damaschinul – „ <i>omul nou</i> ” făptură nemuritoare și înviată.....	92
Cântarea I (<i>a lui Moise</i>): Glasul I.....	93
Cântarea a 3-a (<i>Cântarea Anei</i>).....	111
Ipacoi.....	131
Cântarea a 4-a (<i>Rugăciunea lui Avacum</i>).....	137
Cântarea a 5-a (<i>Rugăciunea lui Isaia</i>).....	157
Cântarea a 6-a (<i>Rugăciunea lui Iona</i>).....	166
Condacul Învierii: <i>bucuria pascală</i>	184
Icosul sărbătorii pascale.....	190
Spiritualitatea <i>Simaxarului</i> Învierii.....	202
Cântarea a 7-a (<i>Rugăciunea celor trei tineri în cuptor</i>).....	233
Cântarea a 8-a (<i>Cântarea celor trei tineri</i>).....	246
Cântarea a 9-a (<i>Cântarea Maicii Domnului și a lui Zaharia</i>).....	269
<i>Luminânda Învierii</i> – biruința vieții asupra morții.....	293
<i>Laudele</i> și trăirea bucuriei vieții sfinte.....	298
<i>Ziua Învierii</i> . Sfințirea vieții și a timpului.....	311
CONCLUZII.....	322
BIBLIOGRAFIE.....	325
ANEXA 1. <i>Canonul Învierii</i> Domnului nostru Iisus Hristos – Facere a Sfântului Ioan Damaschin.....	336
ANEXA 2. ACATISTUL. Sfântului Preacuviosului Părintelui nostru Ioan Damaschinul.....	342

INTRODUCERE

În volumul de față căutăm a evidenția învățătura antropologic-hristologică a celui care a fost considerat de mulți „ultimul mare Părinte” al perioadei patristice a Bisericii Răsăritene, Sfântul Ioan Damaschin (675–749), personalitatea proeminentă și polivalentă a teologiei răsăritene din ultima perioadă patristică, izvorul cel mai sigur și mai ortodox al învățăturii patristice, care a excelat în domeniul dogmatic prin puterea sa de sinteză și de structurare a învățăturii Bisericii exprimate prin elaborarea operelor marilor Sfinți Părinți și Scriitori bisericești de până la el. Este recunoscut în domeniul teologiei drept un adevărat sintetizator doctrinar al învățăturii Bisericii Ortodoxe, Sfântul Ioan realizând prin opera sa cea mai complexă și cea mai bună sinteză doctrinară a întregii învățături a Bisericii din Răsărit, clarificând multe chestiuni teologice stabilite în formulări care au devenit clasice până astăzi. Prin întreaga sa operă, Sfântul Ioan a regândit unitar ceea ce fusese prezentat odinioară într-un mod dispersat, dând coerență, cursivitate și concizie structurilor doctrinare pe care le-a abordat. Astfel, *Dogmatica* sa sau *Expunerea exactă a credinței ortodoxe* a fost și rămâne manualul clasic de referință în domeniul doctrinei creștine și fundamentul pe care se sprijină propovăduirea Adevărului hristic și pe care s-au construit mai târziu cele mai importante tratate de teologie ortodoxă. În conținutul scrierii sale, Sfântul Ioan condensează într-o expunere concisă, clară și fluentă rezultatul evoluției istorice a învățăturii creștine până la sfârșitul epocii patristice, Predaniile Sfinților Părinți fiind pentru el tezaurul cel mai valoros al Bisericii, comoara de mare preț a mărturisirilor, ce trebuie apărât și propovăduit exact așa cum le-am primit, el însuși rămânând fidel tradiției creștine. Așa se face că Sfântul Ioan Damaschinul rămâne teologul sintetic și complet, de valoare inestimabilă în formularea și mărturisirea adevărului teologic valabil pentru toți și pentru totdeauna.

Alături de expunerea fundamentală și sintetică a dreptei credințe a Bisericii atât de apreciabilă în toată lumea creștină, deopotrivă apuseană și răsăriteană, Sfântul Ioan excelează și în iconologie și inmografie, fiind personalitatea cea

mai de seamă a imnografiei bizantine care a creat un gen poetic aparte ce împodobește până astăzi întreaga imnografie a Bisericii Răsăritene, încununând ca o piatră nestemată toată activitatea sa teologică. Prin creația Sfântului Ioan Damaschin poemul, oda sau cântarea imnografică a dobândit o nouă și complexă formă de dezvoltare atât în conținut, cât și ca întindere. El a căutat mai mereu să dea conținut doctrinar formulărilor imnografice, reușind să înlănțuiască ode și cântări bisericești după o structură și norme bine definite, aceste alcătuirii primind recunoașterea și denumirea de *canon* în Biserică. Dar să ne înțelegem: el nu a creat forme noi de imnuri bisericești și liturgice, ci și-a turnat inspirația în forme deja practicate înainte de el, însă oferindu-le tuturor o originalitate aparte și sistematizare personală, de influență orientală siriană, armeană și, în special, arabă, dăruind astfel Bisericii și imnografiei Ortodoxe din Imperiul Bizantin o strălucire aparte și un conținut fundamental unic. Asta și pentru că deținea o cultură vastă și o experiență de viață duhovnicească înaltă, Sfântul Ioan fiind înzestrat cu mult har și deținând un talent deosebit în a prezenta în rezumate scurte învățăturile creștine cele mai importante pe care le-a adunat, le-a reunit și șlefuit lingvistic și poetic oferind Bisericii din Răsărit o întreagă operă sintetică personală și definitivă remarcabilă. Citindu-i opera poetică regăsim elementele fundamentale ale cugetătorului profund, dar și ale trăitorului celor înalte, condiție suficientă în a ne da seama că autorul ei este un teolog complet.

Cum am înțelege în profunzimile ei semnificația teologică atât de înaltă și atotcuprinzătoare a sărbătorii celei mari a Sfintelor Paști, dacă n-am avea la îndemână astăzi, de pildă, *Canonul Învierii* ori *Canoanele* de la Utrenia duminicii lui Toma și al Sfintelor Femei mironosițe din Penticostar sau întreaga imnografie a Învierii din rânduiala Octoihului ce aparțin imnografului sirian, preot și monah Ioan Damaschin?¹ Să nu mai spunem ceva despre *stihirile*

¹ Părintele Andrew Louth, într-o scriere aprofundată și bine evidențiată, dedicată Sfântului sirian Ioan Damaschin, spune că pe vremea autorului nostru, „...doar câțiva erudiți – poate chiar destui erudiți cultivați – știau despre Expunerea exactă a credinței ortodoxe; puțini erudiți cunoșteau și lucrările sale polemice, introducerea lui în logică, predicile lui. Dar oricine face parte din lumea atinsă de Bizanț cunoaște marele Canon al Învierii cântat la miezul nopții ca parte a privegherii de Paște; și mulți știu că el a fost scris de Ioan Damaschinul. Și orice protopsalt ori cântăreț bisericesc știe mult mai multe piese atribuite lui Ioan, multe din ele aparținându-i în mod autentic. Atât de mare era faima sa de poet liturgic, încât în câteva secole de la moartea lui a fost socotit poetul liturgic prin excelență atribuindu-i-se întreg Octoihul (sau Paraklitiki), carte de slujbe ce conțin textele pentru ciclul fundamental de opt săptămâni pe care se bazează anul liturgic bizantin”. (Vezi Pr. Andrew Louth, *Ioan Damaschinul. Tradiție și*

Învierii de la Vecernia și Laudele duminicilor (câte 3 la Vecernie și 4 la Laude) de peste an, Canonul Învierii din duminicile celor 8 (opt) glasuri bisericești împreună cu toate stihirile numite „ale Născătoarei” (Θεοτόκια), ori *dogmaticile* celor 8 (opt) glasuri bisericești care sunt de o frumusețe cu totul aparte și care exprimă în adevărate imnuri liturgic-îmnografice dogma hristologică și mariologică sintetică și profundă a Bisericii din Răsărit. Să mai spunem de creația cu totul aparte și deosebită ce-i aparține tot Damaschinului din *idioanele* celor 8 (opt) glasuri din rânduiala propriu-zisă a înmormântării mirenilor sau de cunoscutele *tropare* de umilință („*Miluieste-ne pe noi, Doamne, miluieste-ne pe noi... Slavă.. Doamne, miluieste-ne pe noi că nepricepându-ne de niciun răspuns..., Și acum... Ușa milostivirii deschide-o nouă...*”), respectiv *irmosul* de la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare („*De tine se bucură toată făptura, ceea ce ești plină de har; soborul îngeresc și neamul omenesc; ceea ce ești biserică sfințită și rai cuvântător, lauda fecioriei, din care Dumnezeu S-a întrupat și prunc S-a făcut, Cel ce este mai înainte de veci*”), sau de rugăciunile a V-a și a XI-a din rândul celor doisprezece din *canonul* (de dinaintea) Sfintei Împărtășanii? Toate ni-l descoperă și arată pe Sfântul Ioan Damaschin drept un mare îmnograf sirian ce a oferit moștenire Bisericii lui Hristos o imensă operă îmnografică și de o importanță covârșitoare pentru cultul Bisericii Ortodoxe prin profunzimea ideilor pe care le conține.

În mai toate scrierile sale putem regăsi accentul pus pe relația de comuniune existentă între om și Dumnezeu, între „făptura mâinilor” lui Dumnezeu și Creatorul său, așa cum e regăsit în Creștinismul răsăritean, prezentat sintetic și în chip autentic și original. Așa se face că la Sfântul Ioan Damaschinul regăsim descris însuși Creștinismul perceput drept o împlinire a aspirațiilor religioase ale omenirii, unde Îl aflăm pe Cel Care ne-a învățat desăvârșit cum să trăim potrivit voii lui Dumnezeu ca unul Care S-a adus pe Sine jertfă curată de răscumpărare și împăcare a noastră cu Dumnezeu, Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat *pentru noi și a noastră mântuire*, adică Dumnezeu adevărat și om deplin și adevărat. Din condeiul monahului sirian întreaga perspectivă creștină asupra omului are nuanțe definitorii unice, rar întâlnite la alți autori patristici, unde omul e descris drept o ființă nemuritoare, întrucât împlinirea lui constă în comuniunea de viață înviată și veșnică cu Dumnezeu-Ziditorul său etern, adică e vorba despre credința într-un Dumnezeu personal, iubitor și veșnic preocupat de soarta făpturilor Sale.

originalitate în teologia bizantină, în trad. rom. de Pr. Ioan Ică sr. și diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2010, p. 365–366).

În cele ce urmează, în anul omagial comemorativ al Bisericii dedicat imnografilor ortodocși, alcătuitorilor de imnuri și canoane, dar și cântăreților bisericești din Patriarhia Română, ne oprim asupra evidențierii antropologice a învățăturii dogmatico-poetice a Sfântului Ioan Damaschin, adică cele referitoare la relația personală și îndumnezeitoare a omului cu Dumnezeu, așa cum o regăsim sintetizată și expusă fabulos în scrierile sale ascetice, omiletice, poetice și, evident, dogmatice. Și căutăm să redăm în interpretarea Canonului Învierii însăși taina Învierii lui Iisus Hristos, de care depinde întreaga structură doctrinară, axiologică și fundamentală de trăire creștină, ca act unic, tainic și irepetabil, dar și cu impact major asupra întregii existențe, săvârșite de Dumnezeu pentru învierea noastră veșnică. Să trecem, așadar, mai întâi, la trasarea unor linii biografice necesare asupra autorului nostru și apoi, mai ales, la expunerea sintetică monumentală a viziunii personale și originale Sfântului Ioan Damaschin despre relația îndumnezeitoare a omului cu Dumnezeu, făptura nemuritoare și chemat de Ziditor la comune de viață veșnică.

Părintele iconom stavrofor **dr. Adrian-Gheorghe PAUL**, este conferențiar universitar în cadrul Facultății de Litere, Centrul Universitar Nord Baia Mare, al Universității Tehnice Cluj-Napoca, doctor specialist în *Teologie morală* și *Morală creștină și spiritualitate ortodoxă*.

Până în prezent este unic autor a 11 volume de lucrări; de asemenea este coautor la alte 7 volume de lucrări editate în domeniul de specialitate teologic. A publicat numeroase studii și articole științifice de specialitate teologică în reviste de specialitate (peste 100 de materiale științifice) și a participat la numeroase conferințe și simpozioane naționale și internaționale, el însuși fiind organizatorul unora dintre ele în țară și-n străinătate.

A fost redactor șef al revistei Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială, intitulată: *Ortodoxia maramureșeană* (în perioada 2008–2015) și actualmente este redactor șef și editor responsabil coordonator cu apariția revistei *Studia Universitatis Septentrionis – Theologia Orthodoxa* (21 apariții – 2009–2022) din cadrul Domeniului de Teologie Ortodoxă al Facultății de Litere, C.U. Nord din Baia Mare.

Este președinte fondator al Asociației culturale băimărene SSTOR (din 2009 până astăzi) și membru activ al altor trei Asociații culturale din Maramureș și Satu Mare. Este directorul Centrului de cercetare teologică al Domeniului de Teologie Ortodoxă „Justinian Arhiepiscopul” din Baia Mare. În perioada 2016–2020 a fost prodecan al Facultății de Litere a Centrului Universitar Nord, Baia Mare din cadrul Universității Tehnice din Cluj-Napoca. Toate acestea și întreaga activitate de catedră de aproape 25 de ani îl prezintă pe autor ca având o bogată activitate științifică depusă în slujba susținerii actului didactic universitar băimărean, a mărturisirii de credință și a promovării valorilor culturale, de spiritualitate și perene ale Bisericii Ortodoxe Române în spațiul public și comunitar.

ISBN: 978-606-020-670-5

editura
MEGA

ISBN: 978-973-53-3125-2

**Editura
RISOPRINT**